

Комила ўзининг ичкиликбоз эрини йўқотиш учун уни захарламоқчи бўлади. Шу мақсадда у ичига ўлдирадиган дозада захар солиб, иккита котлет тайёрлади. Кечки овқат пайтида Комила захарланган котлетларни эрининг олдига қўйди. Аммо эри дўстиникида овқатланганини айтиб, котлетларни емади.

Терговчи Комиланинг ҳаракатини ЖКнинг 25, 97-моддаси 1-қисми билан квалификация қилди. Ҳимоячи эса Комила 26-моддага асосан жиноий жавобгарликка тортилмаслиги керак, чунки у эрини котлетларни ейишга мажбурламаган, дейди.

Бўлиб ўтган воқеани ўрганинг, қилмишни юридик таҳлил этинг (объект, объектив томон, субъект ва субъектив томонларини аниқланг).

Жиноят кодекси ҳамда тегишли Олий суд Пленуми қарорига асосланиб, терговчи, адвокат ҳамда суд томонидан қилмишга берилган ҳуқуқий баҳоларнинг ҳар бирини муҳокама қилинг ва унга нисбатан ўз фикрингизни баён этинг.

Муҳтарам президентимиз ташаббуси ва раҳбарлиги остида жамиятнинг барча соҳаларида ислохотлар амалга оширилмоқда. Хусусан, жиноятчиликка қарши курашиш ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш тизимини такомиллаштириш ҳамда суд-ҳуқуқ тизимида қонунийликни янада мустаҳкамлаш соҳаларида ҳам кенг қўламли ислохотлар амалга оширилмоқда. Албатта ушбу ислохотлар билан бир қаторда аҳолининг ҳуқуқий маданиятини юксалтириш, бу борада давлат тузилмаларининг фуқаролик жамияти институтлари, оммавий ахборот воситалари билан ўзаро самарали ҳамкорлигини ташкил этиш каби асосий масалаларда ҳам сезиларли натижаларга еришилмоқда. Фикримизга яққол мисол тариқасида, жорий 2021-йилнинг 18-феврал куни “Ўзбекистон Республикасининг Жиноят ва Жиноят-процессуал кодексларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги Қонуннинг қабул қилинишини келтирмоқчимиз. Қонун билан Жиноят-процессуал кодексига киритилган ўзгаришларга кўра: “Кўрсатувларни олдиндан мустаҳкамлаб қўйиш, жиноят иши бўйича дастлабки суриштирув, айбга иқдорлик тўғрисида келишув институтлари жорий қилинди”.¹ Бир сўз билан айтганда, бу ислохотлардан ҳамда келажақдаги амалга оширилиши керак бўлган ислохотлардан ягона мақсад шуки, шахсни, унинг ҳуқуқ ва эркинликларини, давлат ва жамият манфаатларини, мулкни, тинчликни, инсоният хавфсизлигини жиноий тажовузлардан қўриқлаш, шунингдек ҳуқуқбузарликларининг олдини олиш, фуқароларни республика Конституцияси ва қонунларига риоя қилиш руҳида тарбиялашдан иборатдир.

Юқорида келтирилган казусдан келиб чиқиб, унда келтирилган ҳолатлар бўйича нималарга эътибор қаратиш лозимлигини белгилаб олишимиз керак. Аввало, масалада жиноят аломати борлигини ва бунинг учун эса жиноятнинг белгиларига эътибор қаратишимиз шарт.

---

¹ 2021-йил 18-феврал “Ўзбекистон Республикасининг Жиноят ва Жиноят-процессуал кодексларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги Қонун.

Даставвал, масалани жиноят содир этилган деб топишимиз учун унинг белгиларини бирма-бир кўздан кечирсак. Жиноят Кодекси билан қўриқланадиган объектларга зарар етказадиган ёки шундай зарар етказиш реал хавфини келтириб чиқарадиган қилмиш ижтимоий хавфли қилмиш деб топилади. Демак, масаламизда ижтимоий хавфли қилмиш мавжуд яъни Комила эрининг ҳаётига суиқасд қилган. Янада аниқроқ изоҳ берсак, Комила томонидан жиноят содир этилиши у котлетларни захарлаган пайтиданок бошланган. Лекин, ўзига боғлиқ бўлмаган ҳолда охирига етказилмай қолган. Энди, ушбу ижтимоий хавфли қилмиш қасддан содир қилганлигини ҳисобга олиб ва Жиноят Кодексининг 21-моддасига асосланиб Комилани айбдор деб топишимиз мумкин. Айбдор Комила Жиноят Кодексининг 97-моддаси 1-қисми билан тақиқланган яъни ҳуқуққа хилоф ижтимоий хавфли қилмиш содир етган. Юқоридагилардан келиб чиқиб, хулоса қилсак, масаламизда ижтимоий хавфли қилмиш, айб ва ҳуқуққа хилофлилик мавжуд. Шундан келиб чиқиб бу қилмишни жиноят деб тан олсак ва уни содир этганлик учун Жиноят Кодексида тегишли чоралар ўрнатилган. Демак, жиноятнинг охириги яъни жазога сазоворлик белгиси ҳам бор.

Энди эса, жиноят таркибини кўриб чиқишимиз ҳамда жиноятнинг объекти, объектив томони, субъекти ва субъектив томонини аниқлаб олишимиз мақсадга мувофиқ.

- а. Объект аниқ яъни шахснинг ҳаёти.
- б. Объектив томони эса, Комила эрини ҳаётдан йўқотиш учун қасддан уни ўлдирмоқчи. Яъни қилмишининг оқибатини онгли равишда англаб турибти.
- с. Субъектлар ўз-ўзидан маълум – Комила ва унинг эри.
- д. Субъектив томони тўғрисида айтишимиз мумкинки, масалада Комила ичкиликбоз эридан қутулиш ниятида жиноятга қўл урганлиги айтиб ўтилган. Демак бу ерда мотив ҳам мақсад ҳам аниқ. Мотив – Комилада жиноят қилишга қарор ва хоҳишни эрининг ичкиликбозлиги уйғотган. Мақсад – Комила эрининг ўлимига қатъий эришмоқчи.

Навбатдаги босқичда, ушбу ҳолат юзасидан терговчи ва адвокатнинг берган ҳуқуқий баҳоларини бирма-бир таҳлил қилсак. Демак, терговчи бу ҳолатни Жиноят Кодексининг 25-моддаси билан яъни қасддан содир этиладиган жиноят Комила томонидан бошланган ва унга боғлиқ бўлмаган ҳолатга кўра охирига етказилмаган ҳамда жиноят содир этишга суиқасд деб топди. Шунингдек, Жиноят Кодексининг 97-моддаси 1-қисми билан квалификация қилди. Юқоридгаи таҳлилларимиздан хулоса қилсак, терговчининг бу квалификацияси мазмунан тўғри.

Адвокат эса ушбу ҳолатни Жиноят Кодексининг 26-моддаси бўйича яъни жиноят содир этишдан ихтиёрий қайтиш деб баҳолади ва бунга Комилани эрини котлетларни ейишга мажбурламаганлигини важ қилиб келтирди. Биз ушбу моддадан биламизки, агар шахс жиноий оқибат келиб чиқиши мумкинлигини англаган ҳолда, шундай оқибат келиб чиқишининг олдини олса, жиноят содир этишдан ихтиёрий қайтиш деб топилади. Эътибор беринг моддада: “оқибат келиб чиқишининг олдини олса” – дейилмоқда. Бизнинг ҳолатда эса, кечки овқат пайтида Комила онгли равишда англаб захарланган котлетларни эрининг олдига қўйган. Яъни ижтимоий хавфли қилмиш қасддан содир этилиб бўлинган ва бу ерда ундан ихтиёрий қайтишнинг ҳеч қандай элементлари йўқ. Шундан хулоса қиламиз адвокатнинг ҳуқуқий баҳоси ҳам мазмунан, ҳам мантиқан нотўғри.

“Ўзбекистон Республикаси Жиноят судида ҳар бир иш бўйича айб шакли, қотиллик сабаблари, мақсади ва усули аниқланиши, шунингдек, қилмишни тўғри ҳуқуқий баҳолаш ва айбдорга адолатли жазо тайинлаш учун аҳамиятга молик бошқа ҳолатлар текширилиши керак. Шунинг эътиборда тутиш лозимки, қасддан одам ўлдириш жинояти ҳам тўғри, ҳам эгри қасд билан содир этилиши мумкин”.² Қасддан одам ўлдириш жиноятини содир этаётганда айбдор жабрланувчини ҳаётдан маҳрум этиш қасди билан ҳаракат

---

² Ўзбекистон Республикаси Олий Суд Пленумининг 2004-йил 24-сентябрдаги 13-сонли “Қасддан одам ўлдиришга оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида”ги қарори.

килади, қилмишининг ижтимоий хавфли оқибатларига кўзи етади, ўлим юз беришини истайди (тўғри қасд) ёки бунга онгли равишда йўл қўяди (эгри қасд). Қасддан одам ўлдиришга суиқасд қилиш фақат тўғри қасд билан содир этилиши мумкин, чунки, бунда айбдор ўз қилмишининг ижтимоий хавфли хусусиятини англаган, жабрланувчининг ўлимига кўзи етган ва унинг ўлимини истаган бўлади, бироқ ўлим айбдорга боғлиқ бўлмаган ҳолатларга кўра (жабрдийданинг фаол қаршилиги, бошқа шахсларнинг аралашуви, жабрланувчига ўз вақтида тиббий ёрдам кўрсатилганлиги ва ҳ.к туфайли) юз бермайди. Шу сабабли, айбдорнинг жабрланувчини ҳаётдан маҳрум этиш ниятида ҳаракат қилган-қилмаганлигини, ўлим юз беришини истаган-истамаганлигини ва қандай ҳолатлар исталган натижа юз беришига тўсқинлик қилганлигини аниқлаш зарур.

Демак, ушбу казусимизга якуний хулоса қиладиган бўлсак, фуқаро Комиловани эрига нисбатан Жиноят Кодексининг 25 ва 97-моддасининг 1-қисмига кўра қасддан жиноят содир этганликда айбдор деб топишимиз мумкин. Лекин, шуни алоҳида таъкидлаб ўтмоқчиманки, айбдорга ҳукм тайинлашдан олдин, Жиноят Кодексининг айнан инсонпарварлик ва одиллик принципларига эътибор берилиши лозим. Яъни, жазолашдан кўзланган мақсад Жиноят Кодекси Махсус қисмининг тегишли моддаларида назарда тутилган енгилроқ чораларни қўллаш орқали эришиб бўлмайдиган тақдирдагина оғирроқ жазо чоралари тайинланиши мумкинлиги ҳамда жиноятнинг оғир-енгиллигига, айбнинг ва шахснинг ижтимоий хавфлилик даражасига мувофиқ бўлиш кераклиги ҳисобга олиниши керак. Шунингдек, ушбу вазиятда Комила агар биринчи марта жиноят содир этаётган бўлса ва Жиноят Кодексининг 66-моддасига мувофиқ ўз қилмишига амалда пушаймон бўлган тақдирда жазонинг ва жавобгарликнинг енгиллаштирувчи ҳолатларини эътиборга олиш адолат доирасидан бўлади. Акс ҳолда, буюк немис файласуфи Иммануел Кант айтганидек, "адолат йўқолган пайтда ҳаётнинг қадрини белгилайдиган бошқа ҳеч нарса қолмайди".

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодекси.
2. Ўзбекистон Республикаси Олий Суд Пленумининг 2004-йил 24-сентябрдаги 13-сонли “Қасддан одам ўлдиришга оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида”ги қарори.
3. Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал Кодекси; Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси 2016-й., 39-сон.
4. Е.О.Тургунбойев. Жиноят ҳуқуқи (Умумий қисм). Тошкент-2013.

Фойдаланилган веб-сайтлар:

1. Lex.uz
2. Advice.uz
3. Norma.uz